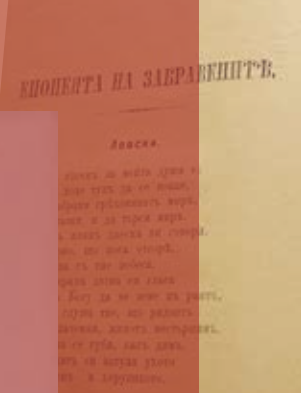
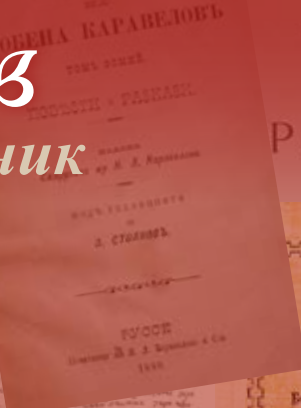

Непознатите думи в българската литературна класика

В
речник

ПРОСВЕТА
Основано
1945 г.

РАЗКАЗИ

ТОМЪ II

Поколения българи са израсли с „Под игото“, „Немили-недраги“, „Българи от старо време“ и „Чичовци“. Но за сегашните ученици и техните родители доста думи в тях вече се нуждаят от превод. Езикът на 21. век все повече губи връзка с остарелите, диалектните и чуждите думи в българската литературна класика.

Но ако не можем да разберем стотици думи и изрази от произведенията на големите българските писатели, трудно ще усетим духа на епохата или мислите и чувствата, които вълнуват техните герои. Разбира се, има обемисти академични речници, в които са събрани такива думи. Но те рядко са ни подръка, когато децата попитат въщици или в час какво значи „пупал“, защо хъшовете на Вазов играят на книги и какъв е тоя „пексимет“, който ядат въстаниците в „Под игото“.

Затова събрахме и обяснихме остарелите, диалектните и чуждите думи от нашата литературна класика в този кратък речник. Те са над 1000 и са извадени от всички творби, включени в програмите по българска литература от 6. до 11. клас. За да откривате по-лесно непознатите думи, сме ги подредили по азбучен ред за всяко отделно произведение. Постарали сме се да посочим и произхода на всяка дума, но това се отнася главно за корена. Повечето чужди думи са променени според фонетичните закони на българския език, а в разговорната употреба някои са получили и допълнително значение.

Надяваме се, че тази малка книжка ще улесни ученици, учители и родители при четенето и изучаването на класическите произведения на българската литература. А ако все пак откриете още някоя непозната дума, не се притеснявайте. Вазов, Каравелов и Захари Стоянов също не са знаели думи като айфон, лаптоп, имейл или хаус парти.

Непознатите думи в българската литературна класика

Речник

Редактор съставител *Марин Гинев*
Художник редактор *Вихра Стоева-Янчева*
Технически редактор *Йорданка Иванова*
Коректор *Мила Томанова-Димитрова*

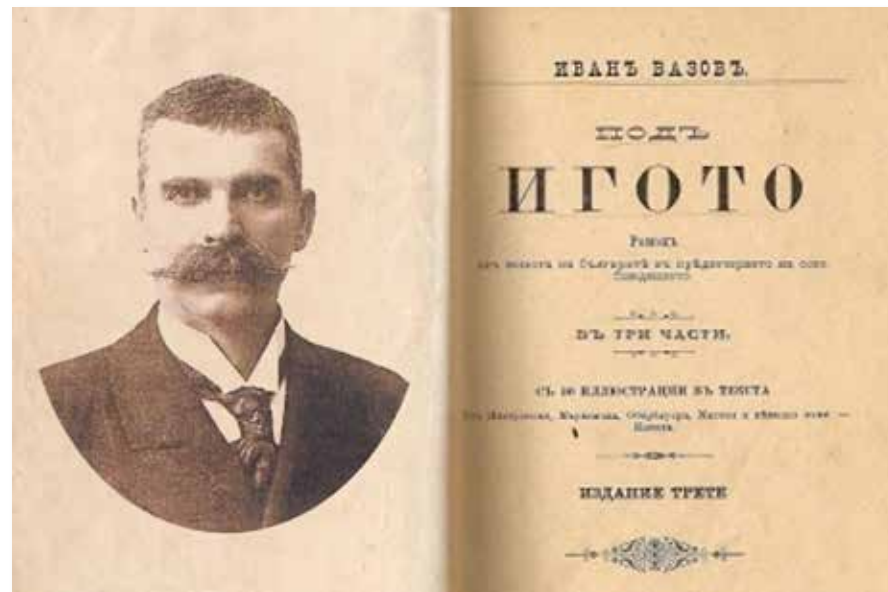
Българска. Издание I.

Издателство „*Просвета – София*“ АД – София 1618, ул. „Земеделска“ 2
www.prosveta.bg

Използвани съкращения

арх. – архитектурно
араб. – арабски
библ. – библейско
бълг. – български
гр. – гръцки
диал. – диалектно
ист. – историческо
ит. – италиански
лат. – латински
митол. – митологично
нем. – немски
непр. – неправилно

остар. – остаряло
пол. – полски
прен. – преносно
разг. – разговорно
рум. – румънски
рус. – руски
стбълг. – старобългарски
тур. – турски
укр. – украински
фр. – френски
хърв. – хърватски
църк. – църковно

ИВАН ВАЗОВ

Под игото

vae victims (лат.)

аа (ага, непр., тур.)

ааза (тур.)

абрютирам (фр.)

авджии (тур.)

азлък (тур.)

алафранга (тур.)

алма (диал.)

анджак (тур.)

аратлик (тур.)

горко на жертвите

уважително обръщение

избран член на някакво събрание
или съвет

оглупявам, затъпявам

ловци

част от оръжието, където е барутът

по френски

вид украса на женска дреха

тъкмо

побратим, другар

аршин (тур.)	мярка за дължина ок. 68 см (шивашки аршин) или ок. 79 см (зидарски аршин)	векил (тур.)	надзорник
аслан (тур.)	лъв	вета (вехта, остар.)	стара
аферим (тур.)	възкликание, изразяващо възхищение	вишове (остар.)	вишни
афион (тур.)	сок от мак, опиум	вкратце (остар.)	накратко
афоресник (гр.)	който е прокълнат от свещеник в църква, разг. проклетник	возелница (возилница, остар.)	голяма бъчва
багреница (ист.)	червен плащ	вонта (диал.)	развратница
базиргяни (от базиргян, остар.)	търговец, занаятчия	вранянско (остар.)	от град Враня, прочут в миналото с производството на въжета. Влачи вранянско: носи въжето, търси си гибелта
бара (разг.)	извор, поток	вратня (диал.)	врата
барачест (диал.)	рошав, с дълга и къдрава коса	врачка (диал.)	врата
баре (барем, разг., тур.)	поне	вретище (остар.)	голяма торба, чувал
белладона (лат.)	силно отровен храст, лудо биле	вулия (вулгия, гр.)	кожена торба
бербантин (тур.)	негодник	въжди ме (мене ме въжди, диал.)	безпокои ме, не ми дава мира
биргъотлия (тур.)	потури с малко, късо дъно	въз (остар.)	върху
ближна (диал.)	близка	гечмиш ола (тур.)	пожелание след оздравяване или след прекарано премеждие
бостан (тур.)	място, където се отглеждат дини и пъпеши	гивиндийка (от гювендия, тур.)	лека жена
ботфорги (фр.)	вид ботуши	гуне (гуна, гр.)	кожух
бочни (диал.)	странични	гургувичета (диал.)	гургуличета
бошлаф (тур.)	празни приказки	гъзер (диал.)	дъно на нещо
бранище (остар.)	гора	гърбач (диал.)	камшик
букаи (тур.)	окови, вериги	гюбре (тур.)	животинска тор
ваджийска (остар.)	проклета, неприятна	давранма (тур.)	стой, не мърдай
варакладосани (от варак, злато, тур.)	позлатени	давчене (диал.)	свада, караница
варънджа (тур.)	даже, дори	даживейлерден (бълг.-тур.)	човек, който вика „Да живее!“

дека (диал.)	къде	зайдяло (остар.)	залязло
джамадан (тур.)	куфар	запинания (диал.)	запъвания
джамлия (тур.)	със стъклени прозорци	запретено (рус.)	забранено
джанъм (тур.)	душо моя, като обръщение към някого	заптие (тур.)	турски стражар
джелат (тур.)	палач, жесток човек	заскори (диал.)	забърза
дженабет (тур.)	проклет, своенравен човек	зияфет (тур.)	гощавка, веселба
дивит (тур.)	метална кутийка за пера с мастилница на края	зодчество (рус.)	архитектура
до юс	от названието на двете старобългарски букви в края на азбуката, прен. до края	зорбаджилък (гр.)	насилие
договеди се (диал.)	досети се	зъмина кост (диал.)	змийска кост
домазлък (дамазлък, тур.)	за приплод	зъмя (диал.)	змия
дохак (араб.-тур.)	справям се с някого или нещо; вкарвам в ред; давам заслуженото	зъркали (зъркели, диал.)	очи
драм (гр.)	стара мярка за тежина, равна на 3,2 грама	изгълча (диал.)	скара се, викна
евантайл (фр.)	ветрило	измахнат (диал.)	слаб, изпит (за човек)
ектения (гр.)	вид молитва в християнското богослужение	импресионизирали (фр.)	впечатлили
ентерия (антерия, остар.)	широка горна дреха с ръкави, подобна на халат	йолу (тур.)	път, пътека
епитроп (гр.)	църковен настоятел	кадро (фр.)	снимка, картина
еполети (фр.)	отличителни знаци за ранг върху военните униформи	казмир (фр.)	фин вълнен плат
ефенди (тур.)	уважително обръщение, господин	калеко (гр.)	вуйчо
желудък (остар.)	стомах	калесвам (гр.)	каня
завсегда (остар.)	завинаги	калп миллет (тур.)	лицемерен народ
завчас (разг.)	веднага	калъчка (от калъч, тур.)	сабя
зайде (остар.)	залезе	камбурест (диал.)	прегърбен
		капасъз (тур.)	нехранимайко, разбойник
		капзамал (тур.)	бирник
		кара севда (тур.)	отчаяна любов
		карап (тур.)	с мярка
		карбовна (остар.)	стара сребърна монета
		касабалии (тур.)	хора от малък град, граждани

катана (диал.)	едър кон	кърмъз (араб.-тур.)	червена боя, кармин
катанец (остар.)	катианар	къшла (тур.)	зимна кошара
катастима (гр.)	магазин, тук сметка	къосе (тур.)	безбрад; тук човек с бръснати страни и мустаци
каяфет (тур.)	вид, състояние (на човек)	кяфир (араб.-тур.)	неверник (за християнин)
кебенце (от кебе, тур.)	дебела вълнена дреха, аба	лахъм (лахън, тур.)	яма, изкоп
кепенци (остар.)	капаци (на прозорци)	лепа (диал.)	хубава
керата̀ (тур.)	обидно: сводник, негодник, проклетник	литургияш (гр.)	свещеник, който служи литургия
кехая (тур.)	пръв овчар; надзорник на стопанство	ложемен (ложемент, фр.)	окоп за стрелба лежешком или от коляно
кешиш (тур.)	калугер, монах	локмаруху (тур.)	лекарство за стомах, смес от спирт и етер
кислоти (рус.)	киселини	люлеки (диал.)	люляци
кисца (диал.)	развалена жена	магерница (гр.)	кухня в манастир
колчем (остар.)	винаги, когато	маждрак (остар.)	копие
комка (църк.)	причастие	макам (араб.)	проточена ориенталска музика
комшулук (тур.)	вратичка в оградата между съседни къщи	макрокефал (гр.)	който е с голяма глава
конверт (рус.)	плик	мартиризиран (гр.)	мъченически
косер (остар.)	овощарски нож, с който се обрязват лози и плодни дръвчета	мартиролог (гр.)	списък на мъченици
которник (остар.)	затвор, тъмница	масал (тур.)	забавен разказ, приказка, пословица
крамола (остар.)	свада, караница	маскал (мускал, тур.)	мярка за тежина, равна на един драм и половина; малко шишенце за един драм и половина розово масло
крамолическа (остар.)	свадлива	маскара (тур.)	човек за смях, тук като насмешка
круп	топ, по името на немската фирма „Круп“, производител на оръдия	матруша (остар.)	смачквам, размазвам нещо
кузум (къзъм, тур.)	момичето ми	меджидие (меджидия, тур.)	стара турска монета, сребърната е на стойност 20 – 25 гроша, златната – 100 – 120 гроша
кумаш (тур.)	скъп плат	мемлекет (тур.)	местност, край, страна
кундури (тур.)	обувки		
куностас (диал.)	иконостас		
кър (тур.)	поле, ниви извън селището		

мене, фекел, уфарсин (мене, текел, фарес, библ.)	крилата фраза от книгата на пророк Даниил от Стария завет. Думите били изписани от тайнствена ръка на стената по време на пира на Балтазар. С тези думи според пророк Даниил Божията ръка подсказала на последния вавилонски владетел края на царството му.	натруфени (диал.)	нагиздени, наконтени
мердевен (тур.)	подвижна стълба, прен. в неудобно положение	науствница (остар.)	църковна книга, часослов
метан (тур.)	поклон	нафиле (тур.)	напразно
метох (гр.)	малък манастир, разположен в населено място, който е клон от друг манастир или жилище за монаси	нахалост (остар.)	напразно
мечет (тур.)	джамия	начнат (наченат, остар.)	започнат
минц (нем.)	австрийска златна монета	нашла (диал.)	намерила
мишечна (остар.)	мускулна	нежели (остар.)	камо ли
молепсвам (гр.)	заразявам	неначето (остар.)	незасегнато
мстителен (остар.)	отмъстителен	несносен (остар.)	тежък, непоносим
мухтар (тур.)	селски старейшина българин преди Освобождението	нехра (диал.)	мързелива жена или мома
мюжде (тур.)	награда за най-напред съобщена вест	нишан (тур.)	мишена, цел
навляк (диал.)	навалица	ну, що (рус.)	е, какво
навуца (остар.)	плат, който се навива около краката вместо чорапи	обезателни (остар.)	задължителни
надире (диал.)	назад	обнимаше (рус.)	прегръщаше
найдоха се (остар.)	намериха се, озоваха се	обязаности (остар.)	задължения
наклопва (диал.)	наклеветява	ожидателно (остар.)	изчаквателно, с очакване
нартика (гр.)	преддверие на храм	озираше (диал.)	озърташе
настоятел	човек, избран да се грижи и да отговаря (за църква или за училище)	омбрела (ит.)	чадър
		онбашия (тур.)	началник на десет войници, десетник; полицейски началник в малък град
		опушнат (диал.)	застрелян
		отверженик	отхвърлен
		ответ (рус.)	отговор
		отвратки (остар.)	обредно посещение на младоженците у родителите на булката наскоро след сватбата
		отлични (остар.)	почетни, уважавани (посетители)
		ощур (диал.)	нрав, тук в смисъл на род, потекло

пайвант (тур.)	въже за спъване на предните крака на кон
палабуюклия (тур.)	човек с гъсти извити мустаци
пандурин (рум.)	пазач
папуци (остар.)	вид меки кожени обувки с тънък гъон, подобни на чехли
пармаклъци (от пармаклък, тур.)	решетка, ниска ограда, парапет
паряса но (диал.)	изоставено
патасвам (диал.)	мирясвам
патетическо място	прочувствено място
патрахил (епитрахил, гр.)	широка и дълга лента, която свещеникът надява на врата си по време на служба
пезевенк (тур.)	сводник, обидно обръщение
пексимет (тур.)	сухар
пенджер (тур.)	прозорец
пища (остар.)	храна
пиято (ит.)	поднос
повечерка (остар.)	молитва след вечеря
повращулки (диал.)	върщане назад при хоро
подвезка (остар.)	превръзка
Подумогушой	една от централните улици в Букурещ
позор (диал.)	зрелище
полка (диал.)	пола
попроси (остар.)	помоли
Портата	Високата порта, висшият държавен орган на Османската империя
потон (диал.)	таван
потънко (диал.)	подробно

предумница (остар.)	сватовница
приглашение (рус.)	покана
притворно (остар.)	престорено
причастници (остар.)	които се причестяват (в църква)
просба (остар.)	молба
протестанец (протестант, диал.)	който изповядва протестантство, разновидност на християнството. Преди 1878 г. православните българи използват думата и като обидна.
протогер (гр.)	глашатай
пруст (остар.)	открита част от къща пред стаите; коридор
псалт (гр.)	певец в църква
псалтикия (гр.)	наименование на църковното пеене в православие
пусулка (от пусула, тур.)	кратко писъмце, записка
пушки се хвърляли (диал.)	пушки гърмели
разрънчено (диал.)	раздразнено
разтуха (остар.)	развлечение, отдих
ревнител (остар.)	радетел, ревностен деец
револвер-лефуше	револвер, създаден от френския оръжейник Казимир Лефуше
рубета (рубиета, тур.)	малки жълтици
сайбийка (тур.)	стопанка, домакиня
салтамарка (тур.)	къса горна дреха, обикновено подплатена с кожи
салхана (тур.)	кланица
сапожник (рус.)	обущар
сахат (тур.)	час

севлевия (от севлев, остар.)	кипарисов
седжеде (тур.)	килимче
сеймени (тур.)	турски стражари
селач (диал.)	селянин
серафим (иврит)	ангел
силях (тур.)	кожен пояс с прегради за пищови и ножове
симпатическо (симпатично) мастило	невидимо мастило, след изсъхване написаното изчезва, а при нагриване се появява
сколуфи (тур.)	кичури коса покрай ушите
скудни (остар.)	оскъдни
сношения (остар.)	отношения
соба (тур.)	пещ за отопление в стаята или самата стая с такава пещ
сомун (тур.)	хляб
сомун душманларъ (тур.)	унищожители на хляба
софра (тур.)	трапеза
софта (тур.)	мюсюлмански религиозен проповедник
спермацетови свещи	направени от спермацет (подобно на восък вещество, което се добива от кашалота)
спицерин (гр.)	аптекарь
сплетница (остар.)	интригантка, клюкарка
спряна се (диал.)	спъва се
стидлив (рус.)	срамежлив
стрешина (диал.)	стряха
стълп (остар.)	стълб, кол

съпикаса (съпикася, остар.)	съгледа, видя
съпрежени (остар.)	придружени
сюблимно (фр.)	върховно
табор (тур.)	турска военна част, батальон
таксилдарин (тур.)	събирач на дългове; бирник
таламбаз (тур.)	барабан, тъпан
талим (тур.)	военно обучение
тат (остар.)	крадец; яко тат: като крадец
темена (темане, тур.)	учтив поздрав
тлъка (остар.)	седянка с близки хора за безплатно свършване на някаква работа, каквито са се организирали в миналото на село
тоже (рус.)	също
толците и отверзетса вамъ (остар.)	почукайте и ще ви се отвори
топор (остар.)	брадва
требник (стбълг.)	богослужебна книга
тропар (гр.)	църковна песен в чест на празник или светец
тъдява (диал.)	тук
тъсма (остар.)	лента, ивица
тям (остар.)	на тях
угади (диал.)	отгатна
узкоживотински (рус.)	тясноживотински, ограничен
уйдурмасиони (от уйдурма, тур.)	нещо нагласено нарочно, машинация
фармасонин (диал., фр.)	от франкмасон, обидна дума за тогавашните православни християни
фарфара (тур.)	дърдорко, вятърничав човек

фарфорова (тур.)	от фарфор, порцеланова
фишек (тур.)	картонена гилза
флаута (ит.)	флейта
фукна (диал.)	втурна се, затича се
хаир (тур.)	добро, благодеение
хамам (тур.)	баня
ханзър-ериф (араб.-тур.)	проклетник, гад
харбия (тур.)	желязна пръчка за пълнене на пушка или пищов
харсъз (хаирсъз, тур.)	зъл човек, проклетник
хекимин (хеким, тур.)	лекар
херувико (гр.)	църковна песен от литургията
холан (тур.)	обръщение към някого
хортувам (остар.)	говоря
хоръгва (хоругва, остар.)	църковно знаме
хром (остар.)	куц
чакмак (тур.)	ударник (на оръжие)
чапкънин (чапкън, тур.)	мръсник
чекмаклия (тур.)	кремъклия пушка
челеби (челебия, тур.)	уважително обръщение, господар, господин
челяд (остар.)	децата в едно семейство
читак (тур.)	селянин, презрително за турчин
чифтесакалия (тур.)	човек, който има раздвоена брада
членове (остар.)	крайници
чорбаджи (чорбаджия, тур.)	известен, богат човек, който има голямо влияние в съответната област
чумбаз (диал.)	перчем

чучур (остар.)	тръба, по която изтича водата от чешма или извор
чушулки (от чушулка, остар.)	пъпка на цвете
шамата (тур.)	шум, глъчка
шанцове (от шанц, нем.)	неголямо укрепление, окоп
шарада (фр.)	загадка
шарлаганев (от шарлаган, тур.)	масло от орехи или сусам
шейх юл ислям (тур.)	главата на мюсюлманската църква, върховен тълкувател на ислямския закон
шестак (диал.)	вила, инструмент за събиране на окосена трева
шутливо (рус.)	шеговито
щамби (непр.)	щампи, отпечатани рисунки с религиозно съдържание
що чиниш (диал.)	какво правиш
юрушки (от юруци, остар.)	тюркски номади, които се заселват на различни места из Османската империя и постепенно са асимилирани от османските турци. Някога така са наричали пастирите в планината.
юрюш (тур.)	атака, шурм
ямурлук (тур.)	връхна дреха
ясак (тур.)	забрана

Немили-недраги

а propos (фр.)	между другото
амбуланци (от амбуланца, лат.)	подвижна болница
байонет (фр.)	щик, който се слага на пушката и в бой служи като хладно оръжие
бамтел (тур.)	малка брадичка от косми под долната устна
бан (рум.)	румънска парична единица; дребна пара
басурмани (от басурман, рус.)	обидно прозвище за нехристияни
буколически (от буколики, гр., „пастирски“)	свързан със или напомнящ вид антична поезия, описваща живота на пастирите (тук употребено иронично)
вагабонтин (фр.)	нечестен човек, безделник, скитник, нехранимайко
вагабонтски	мошенически, разбойнически
вапцан (диал.)	боядисан
вертеп (остар.)	свърталище на престъпници
ветреник (диал.)	вятърничав човек, т.е. непрактичен
влах (остар.)	румънец
волентир (фр.)	доброволец
възло (диал.)	много бързо, стремително
гугуманин (рум.)	глупак
гъжва (диал.)	платно, което се увива около феса или главата, чалма
да кусне (диал.)	да опита (храна), да хапне
давчаха се (диал.)	биеха се
джубе (тур.)	горна дреха

дирната (диал.)

драм (гр.)

евза (тур.)

измахнат (диал.)

ишли (диал.)

кадро (фр.)

кемер (тур.)

книги

ковчег

Кога допаднахте?
(диал.)

которник (остар.)

куврик (куврица,
диал.)

кятипин (тур.)

**литографически
картини**

логофет (гр., рум.)

магазин (тур.)

мекере (тур.)

мешин (тур.)

мукански (от
моканин, влашки
пастир)

мушиерин (рум.)

наполеон (истор.)

задната

стара мярка за тежина, равна на 3,2 грама

капсул (за огнестрелно оръжие)

слаб, изпит (за човек)

идвали

по онова време обикновено синоним на снимка

кесия за пари, която се опасва около кръста

тук карти за игра

тук сандък, ракла

Кога дойдохте, кога пристигнахте?

затвор, тъмница

геврек

писар

картини, отпечатани с особен камък, на който предварително се рисуват

секретар, писар

магазин или склад

мазник, подлизурко, подлец

обработена тънка кожа от животно влашки (румънски)

собственик на имение, чифликчия
златна монета на стойност 20 франка, върху която е изобразен Наполеон III или Наполеон I

негли (остар.)	може би	скуден (остар.)	оскъден, минимален като количество
неожидано (остар.)	неочаквано	Стентор (митол.)	глашатай на гърците през Троянската война, прен. човек с много силен глас
одър (остар.)	дървено легло	тако ми (диал.)	израз за подсилване на казаното, ей богу
охота (остар.)	тук апетит	усурвам се (диал.)	мръщя се, правя кисела физиономия
охтика (остар.)	туберкулоза, много тежко заболяване	фамиализиран (от фамилиарен, лат.)	тук употребено като привикнал
паликаре (гр.)	поборник от освободителните войни на Гърция или пък грък, който е служил като войник на турска служба; прен. грък	франк (фр.)	френска парична единица
пиаца (ит.)	площад или широка улица, където наемни работници, автомобили, каруци чакат клиенти	фукна (диал.)	втурна се, затича се
потон (диал.)	таван	харно (остар.)	добре
почева се (диал.)	започва	харсъз (хаирсъз, тур.)	зъл човек, проклетник
предтеча (остар.)	предвестник	хекимин (хеким, тур.)	лекар
пролетарий (лат.)	в древността беден римски гражданин, който не е роб, но и не притежава собственост; в по-късни времена безимотният, който може да се прехранва само като наемен работник	хоратя (диал.)	говоря, приказвам
пупал (остар.)	барут	хориатин (гр.)	селяндур
пустали (диал.)	слаби, редки	хъш (истор.)	беден български емигрант патриот в Румъния преди 1878 г.
разсилен (остар.)	прислужник в учреждение, разносвач	цванц (нем.)	някогашна дребна руска или австрийска монета
рефузасват (рум.)	отхвърлят, подритват	черкези	мюсюлмани от Кавказ, заселени по нашите земи преди Освобождението
сапикаса (съпикяса, остар.)	съгледа, видя	чибук (тур.)	лула
скамбил (тур.)	хазартна игра на карти	чреда (остар.)	ред
сколуфи (тур.)	кичури коса покрай ушите	шулци (диал.)	неголеми глинени съдове за вино или ракия
		яр (остар.)	стръмен бряг

Чичовци

аналой (гр.)	висока маса, върху която се поставят църковните книги и икони при четенията
аршин (тур.)	мярка за дължина ок. 68 см (шивашки аршин) или ок. 79 см (зидарски аршин)
афион (тур.)	сок от мак, опиум
барачест (диал.)	рошав, с дълга и къдрава коса
берберин (ит.)	бръснар
весден (остар.)	цял ден
гаче (диал.)	сякаш
гуждам (диал.)	слагам
давия (тур.)	съдебно дело, процес
джамфезен (тур.)	от джамфез: тънък, скъп копринен плат, тафта
джансъз (тур.)	слаб, мършав
джепане (тур.)	боеприпаси, муниции
евет (тур.)	да, тъй, наистина
епитроп (гр.)	църковен настоятел
инфернален (ит.)	адски, дяволски, пъклен
исо (гр.)	пригласяне с равен тон в църковното пеене
калевра (тур.)	плитка кожена обувка
калцуни (остар.)	терлици от дебел вълнен плат
капасъзин (капасъз, тур.)	нехранимайко, разбойник
капзамал (тур.)	бирник
керата̀ (тур.)	обидно: сводник, негодник, проклетник
книги	тук карти за игра

кормест (коремест, диал.)

кюп (остар.)

малакоф (рум.)

мангал (тур.)

мехкеме (тур.)

митан (метан, тур.)

мъзгал (тур.)

мъсьр (тур.)

мюшерия (тур.)

нартика (гр.)

нафиле (тур.)

онбашия (тур.)

пампор (тур.)

пангал (гр.)

папурвина (диал.)

патрик (диал.)

пезевенк (тур.)

пипка (пипе, остар.)

подидаскал (остар., гр.)

презръчник (диал.)

псалтикия (гр.)

с голям корем, шкембест

голяма делва

вид женска пола с обръчи, за да стои издута, кринолин

метален или керамичен съд за пренасяне и разгаряне в него на дървени въглища

турско религиозно съдилище

поклон

амбразура, бойница

от Мъсьр (Египет), тук египетски плат

клиент

преддверие на храм

напусто, напразно

началник на десет войници, десетник; полицейски началник в малък град

влак или кораб, който върви с пара, тук параход

място в църква, където се продават свещи

царевично стъбло

патриарх

обидно обръщение, развален човек

мозък, ум

помощник-учител

дълга кърпа

наименование на църковното пеене в православието

руп (тур.)	мярка за дължина, равна на 1/8 от аршина
салтамарка (тур.)	къса горна дреха, обикновено подплатена с кожи
силимикия (тур.)	александрийски лист, лечебно растение
тахтаба (тур.)	дървеница
темена (темане, тур.)	учтив поздрав
фарфорова (тур.)	от фарфор, порцеланова
флаута (ит.)	флейта
челеби (тур.)	уважително обръщение, господар, господин

Разкази

„Една българка“, „Дядо Йоцо гледа“

анджак (тур.)	тъкмо
аферим, машаллах (тур.)	възкличания, изразяващи възхищение
беки (белким, тур.)	дано
валог	падина под хълм или връх
вощеница (остар.)	восъчна свещ
гаче (диал.)	сякаш
главѐн (остар.)	нает
гороломен (остар.)	толкова силен (ехтеж), че ломи, поваля гората
гъжва (диал.)	платно, което се увива около феса или главата, чалма
гявурски (от гяур, тур.)	обидно, презрително наричане на християнин

екселбанти (акселбанти, нем.-рус.)	презраменни плетени шнурове с висулки в парадната офицерска униформа
епатрихил (гр.)	широка и дълга лента, която свещеникът надява на врата си по време на служба
еполети (фр.)	отличителни знаци за ранг върху военните униформи
каймакамин (тур.)	околийски управител
калъчка (от калъч, тур.)	сабя
канаристи (от канара: гола, стръмна скала)	скалисти
карпа (остар.)	скала, зъбер
катанец (остар.)	катианар
катчета (от кат, тур.)	етаж
курбан (тур.)	жертва
кър, кърски (тур.)	поле, полски
ладия (остар.)	голяма лодка
маймури (тур.)	чиновник в турската администрация
мендиз (тур.)	специалист по онова време с ранг на архитект
напрано (диал.)	напористо, припряно, сопнато
не се косваше (остар.)	не се отнасяше до (някого), не го интересуваше
обелиск (гр.)	паметник с форма на четиристенен каменен стълб с пирамидално заострен връх
окахъри се (от кахър, тур.: скръб, тъга)	натъжи се, наскърби се
папаз (тур.)	поп

паравоз (рус.)	локомотив
пармаклък (тур.)	решетка, ниска ограда, парапет
парясан (остар.)	изоставен
пръждосваше (остар.)	кълнеше, ругаше
ръжове (диал.)	ниви с ръж
рът (остар.)	хълм
сърчен (остар.)	смел
талим (тур.)	тук войска
убог (остар.)	беден, мизерен
хекимин (хеким, тур.)	лекар
хънзър (тур.)	гадина
церова гора (остар.)	дъбова гора
церове (остар.)	дъбове
чардак (тур.)	широка, по цялата дължина на къщата покрита тераса
чешири (тур.)	потури
чуки	каменисти, обикновено незалесени височини
ширити (тур.)	тъкани или плетени лентички за обшиване и украса на дрехи и униформи

Стихотворения

„Левски“, „1876“, „Кочо (Защитата на Перушица)“, „Опълченците на Шипка“, „Раковски“, „Българският език“, „Паисий“, „Новонагласената гусла“

азлък (тур.)	част от кремъклия пушка или пищов, където е барутът
аркан (остар.)	въжена примка
бран (остар.)	битка, война
Будин (остар., Бдин)	Видин
букаи (тур.)	окови, вериги
власи (остар.)	коси
всуе (остар.)	напрасно
дамаскин	религиозен сборник с поучителни слова
дан (остар.)	данък
изразитост (остар.)	изразителност
йоще (диал.)	още
канон (гр., остар.)	закон, заповед
клипав (остар.)	много слаб
конец (остар.)	край
многожди (остар.)	многократно
мщенье (остар.)	отмъщение
нивга (остар.)	никога
Патмос	остров в Егейско море, където бил заточен апостол Йоан
патрици (диал., гр.)	патриарси
пища (остар.)	храна
побуни (побунвам се, остар.)	разбунтувам се
пупал (остар.)	барут

пустинник (остар.)	отшелник
рая (тур.)	християните в Османската империя
редут (фр.)	укрепление на високо място, укрепен хълм
руйни	бликаци
рът, рътлиня (остар.)	продълговат хълм, хребет
свилен (остар.)	копринен
сдаване (остар.)	предаване
слетя (остар.)	сполита, достига
стиден (остар.)	срамен
тропар (гр.)	църковна песен в чест на празник или светец
угри (стбълг.)	унгарци
узник (рус.)	затворник
хекатомба (гр.)	в древността голямо жертвоприношение; прен. масова смърт в името на нещо, като жертва
херувико (гр.)	църковна песен от литургията
хром (остар.)	куц
чизмар (тур.)	обущар
чутовен (остар.)	славен, именит, прочут
яд (остар.)	отрова

ХРИСТО БОТЕВ

Стихотворения и фейлетони

„Хайдути“, „Странник“, „Майце си“, „Пристанала“, „На прощаване“, „Борба“, „Политическа зима“

аргатин (аргат, гр.)	ратай, наемен земеделски работник
армаган (тур.)	подарък
байряк (тур.)	знаме
вехт (остар.)	стар
гурбет (тур.)	работа в чужбина
гюбре (тур.)	животинска тор
дружкини засевки	народен обичай в четвъртък срещу сватбата, при който се замесват обредни хлябове

желби (диал.)	жалби
живеница (остар.)	туберкулоза (по-общо неизлечима болест)
иглянка пушка (остар.)	пушка с ударник игла, възпламеняващ капсула на патрона
изедник (остар.)	враг; омразен човек, който тормози и граби
каза (кааза, тур.)	околия
кахър (тур.)	скръб, тъга
коливо (гр.)	варено жито за помен
краста, красти	презрително, ругателно название на добитък
невръстни (остар.)	малолетни, малки
провождам (остар.)	изпращам
прокуда (остар.)	изгнание, пропъждане
пърчле (диал.)	от пръч (козел)
ръда (остар.)	ридае
сал (остар.)	само
свинец (остар.)	олово (куршум)
сердари (тур.)	главатари
соба (тур.)	пещ за отопление в стаята или самата стая с такава пещ
стрика (диал.)	стринка
тюмбекия (тур.)	тютюн за наргиле
ферман (тур.)	указ
хортувам (остар.)	говоря
цанцугер (цанцигер, диал.)	синигер, прен. безполезен човек
чизма (тур.)	ботуш

ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ

История славянобългарска

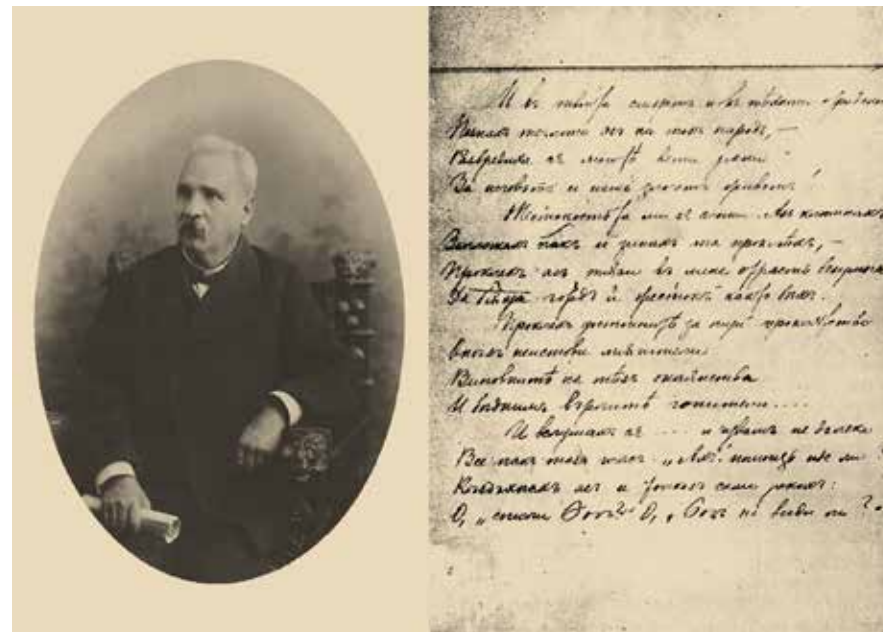
агарянско (остар.)	турско, мюсюлманско
багреница (остар.)	царска мантия от скъп червен плат
беглербег (бейлербей, тур.)	титла в Османската империя, използвана първоначално за военачалник, а по-късно за административен управител
Беч (остар.)	Виена
Брандигур (неправ.)	Бранденбург
докле (остар.)	докато
жупан (хърв.)	управител на област у южните славяни в историческото минало
кондика (гр.)	летописна книга на църква или манастир

лехове (от ляхи, рус.)	поляци
москал (укр., пол.)	московец
скиптър (гр.)	жезъл, символ на царската власт
юрод (стбълг.)	неразумен, глупав човек

ДОБРИ ЧИНТУЛОВ

Къде си, вярна ти, любов народна

всинца, вси (остар.)	всички
коджа (тур.)	голям

П. Р. СЛАВЕЙКОВ

Поemi и стихотворения

„Изворът на Белоногата“, „Жестокостта ми се сломи“,
„Песен кога се сеят цветята“

вети (вехти, остар.)	стари
капия (тур.)	врата
косичник (остар.)	украса на косата; плетеница от самите коси или от вълнени конци, украсена с монети и мъниста, която се спуска на гърба
маргарец (диал.)	бисери, маргарит
мъжди (мъждее, остар.)	свети слабо, приглушено
огиче (диал.)	агне, овне, млад овен

ознобен (диал.)	измръзнал
прилука (диал.)	удобен случай
разиждат се (остар.)	разотиват се
сето (диал.)	цялото
тлъка (тлака, остар.)	седянка с близки хора за бесплатно свършване на някаква работа, каквито са се организирали в миналото на село
ще блюкнеш (диал.)	ще бликнеш
ястък (тур.)	възглавница

ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ

Неразделни

каи (тур.)	съгласен, склонен
менци (остар.)	медни котли
отвъргнати (остар.)	отхвърлени от общността
севда (тур.)	любов

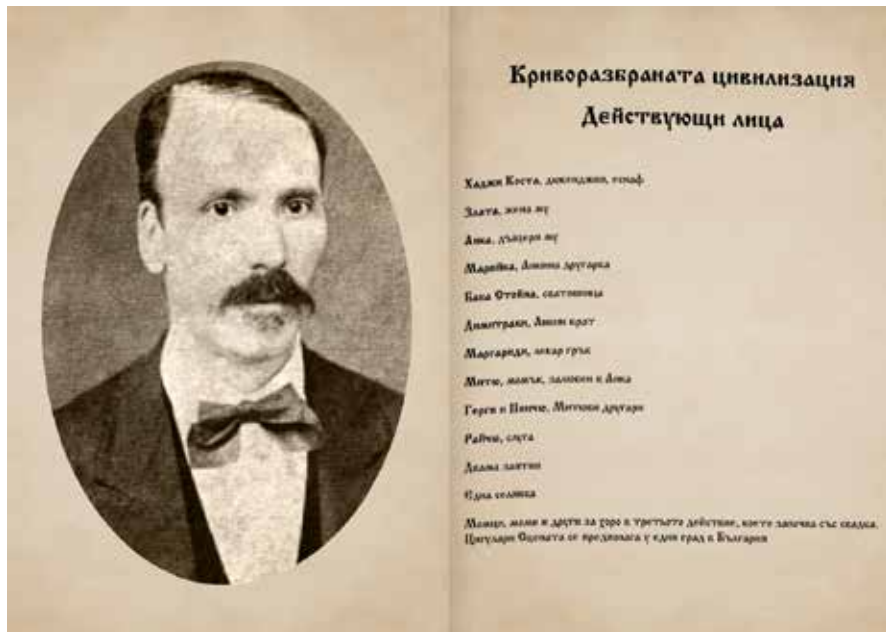
ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

Българи от старо време

аба ачмалия (тур.)	горна дреха с незашити в подмишницата ръкави, които при топло време не се обличат и висят към гърба
арнаутски (пищови)	албански, прен. богато украсени (пищови)
бегликчилък (от бегликчия, тур.)	човек, който откупува от държавата събирането на данъците в дадено място
делибашия (тур.)	луда глава, разбойник
делия (тур.)	буен човек, луда глава
ергеле (хергеле, тур.)	стадо коне
ерокирик (гр.)	проповедник

заняти (остар.)	заети
зер (тур.)	разбира се
зефет (зияфет, тур.)	гощавка, веселба
ибришим (тур.)	тънки памучни или копринени цветни конци
измежар (тур.)	слуга, ратай
кадия (тур.)	съдия
кале (тур.)	крепост
калесвам (гр.)	каня
капсъзин (тур.)	безделник, нехранимайко
катърки (диал.)	пуканки
кобилица (остар.)	дълъг извит прът с куки или нарезки в двата края, на които се закачват менци или кошници
контош (тур.)	къса до пояса горна дреха
кукурузник (диал.)	царевичен хляб
къошк (тур.)	закрита тераса на горния етаж в българските възрожденски къщи, чардак
маргатар (рум.)	перли
махмудия (тур.)	турска златна монета от времето на Махмуд II
молепсвам (гр.)	заразявам
мурафет (тур.)	умение, майсторлък
напръстек (диал.)	напръстник
низам (тур.)	войник от редовната турска войска
пангал (гр.)	място в църква, където се продават свещи
певница (остар.)	поставка с въртяща се горна част за богослужебните книги

понуда (остар.)	гощавка на близки скоро след раж- дането на дете
псалтир (гр.)	книга с Давидовите псалми в Биб- лията
рапон (остар.)	ряпа
рогач (остар.)	елен
симид (тур.)	хлебче или геврек със сусам
сомкамзалия (тур.)	вид нож с богато инкрустирана дръжка
стобор (остар.)	ограда
тартар (гр.)	дълбока бездна в подземния свят, прен. адът
ходба (остар.)	ходене
чегато (диал.)	сякаш
чешири (тур.)	потури
чини ми се (диал.)	струва ми се
чохени (от чоха, тур.)	от сукно, сукнени
ямболче (остар.)	малко вълнено килимче

ДОБРИ ВОЙНИКОВ

Криворазбраната цивилизация

балбут (диал.)	прост, недодялан
беки (белким, тур.)	дано
бия (остар., тур.)	даже
вапор (остар., ит.)	параход
герок (нем.)	фрак, сюртюк
евгенис (гр.)	благороден
езер (зер, тур.)	нима, нали
кабуля (диал., тур.)	съгласен съм, приемам
калеври (тур.)	плитки кожени обувки
качарак (тур.)	тичешком
кордон (остар., фр.)	верижка, на която се закачва джобен часовник

марафет (тур.)

мендерлик (от миндер, тур.)

мутофак (от мутвак, араб.-тур.)

ниет (тур.)

претворство (притворство, остар.)

сабахлаин (сабахлен, тур.)

сахат (тур.)

тертип (тур.)

тъпкъсь (тур.)

тюрлю (тур.)

хелбетя (хелбете, тур.)

хумаюн (тур.)

чапкънин (тур.)

ябанджийски (от ябанджия, тур.)

ред, порядък

диван, дървено легло, вградено в стената, използвано за сядане или лягане

кухня

намерение

преструване

сутрин

час

ред, начин

съвсем същото

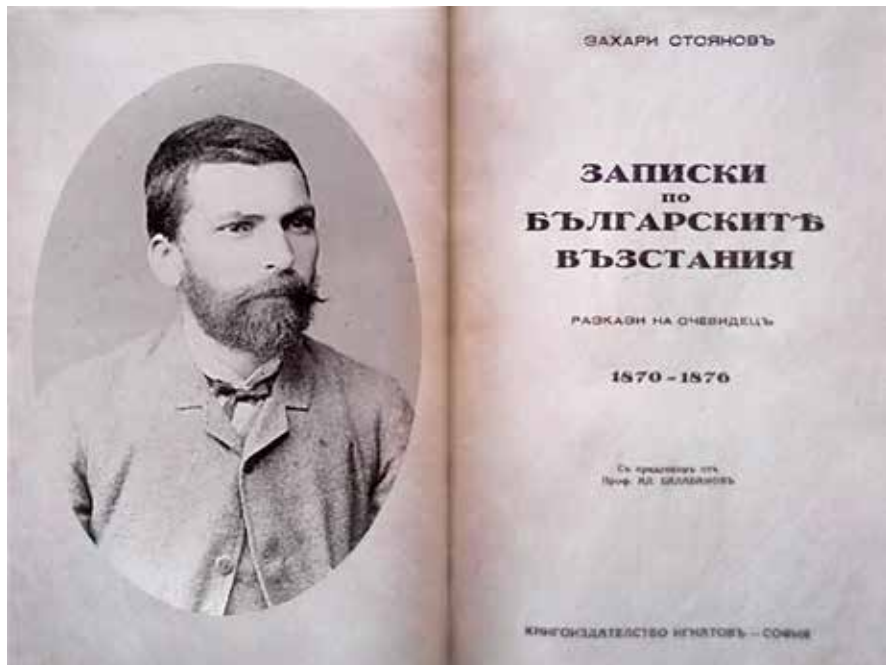
много, изобилно

то се знае, несъмнено

тук вид плат

уличник, женкар

другоселец, преселник

ЗАХАРИ СТОЯНОВ

Записки по българските въстания

аба (тур.)	дебел вълнен плат
абаджия (тур.)	шивач или търговец на аба
абичка (аба, тур.)	горна дреха от аба
аджамалък (тур.)	неопитност
аджемска (остар., араб.-тур.)	персийска
аенин (аян, тур.)	първенец на град, околия, област с управителни функции
азъл (диал.)	глиган
аккапзалия (тур.)	с бяла дръжка (нож)
алай (тур.)	полк

алтън (тур.)
арабаджилък (тур.)
арабаджия (тур.)
аргат (гр.)
арнаутски (тур.)
ахтопод (непр., лат.)
ачигъоз (тур.)
базиргянин (остар.)
бактисах (остар.)
бастисване (тур.)
батлак (остар.)
башибозушки (от башибозук, тур.)
беклеме (тур.)
бешлик (тур.)
бинбашия (тур.)
бинлик (остар.)

боаз (тур.)
бошлаф (тур.)
букаи (тур.)
бумбарек (непр., тур., мюбарек)
бъчевки (диал.)
бюлюкбашия (тур.)
вазгечтисвам (тур.)
валиде султан (тур.)
вали-паша (валия, тур.)
вапор (остар., ит.)

златна турска монета
 коларски занаят
 колар, каруцар
 ратай, наемен земеделски работник
 албански, прен. разбойнически
 октопод
 буден, отракан
 търговец, занаятчия
 омръзна ми
 ненадейно нападение
 голяма бъчва за вино
 нередовна турска войска от кюрди, албанци и черкези
 стражница, караулно помещение
 монета от пет гроша
 майор
 шише или дамаджана с вместимост 1000 драма (около 3 литра)
 планински проход, клисура
 празни приказки
 окови, вериги
 честит, блажен, свят
 бъчвички
 командир на рота
 отказвам се
 майката на султана
 управител на вилает, административна териториална единица в Османската империя
 параход

вараклия (тур.)	украшен с варак (злато), позлатен	дюлюм (дъонюм, тур.)	мярка за повърхнина, равна на 0,919 от декара
бекилин (бекил, тур.)	надзорник, селски старейшина	евах (евайх, тур.)	възклицание за учудване
възгядове (рус.)	възгледи	евет (тур.)	да
виражение (остар.)	изражение	еветчия (тур.)	блюдолизец, подлизурко
виразител (рус.)	изразител	емении (еминии, тур.)	леки летни обувки
вишегласие (остар.)	мнозинство при гласуване, по-голям брой гласове	ерунда (рус.)	глупост
възелци (диал.)	вързопчета	еспидепсан (изпедепсан, остар.)	възпитан, добре обучен в нещо
гечинмек (тур.)	поминък, печалбарство	ефемерида (гр.)	вестник
гечит (тур.)	брод	жебениче (диал.)	малък съд за ракия
гъозбояджилък (тур.)	фалшификация, замазване на очи	жидкост (рус.)	течност
гюверджиле (гюхерджиле, тур.)	селитра	забитин (тур.)	военен управител на селище в турско време
дамга (тур.)	белег, клеймо	замечателно (рус.)	забележително
девит (дивит, тур.)	метална кутийка за пера с мастилница на края	зорбаджилък (гр.)	насилие
демир-тепелия (тур.)	вид пистолет с железен връх	зулумджия (тур.)	грабител, потисник
дервент (тур.)	планински проход, дефиле, клисура	зурла (зурна, тур.)	духов инструмент, вид къс кларинет
джелепин (тур.)	прекупвач на добитък	зъмска кост (диал.)	змийска кост
джубе (тур.)	горна дреха	измикярско (от измежар, тур.)	слуга, ратай; тук в смисъл евтино
дискос (гр.)	метален поднос с кръгла форма, върху който се събират помощи в църквата	икиндия (тур.)	времето след обяда
дозволение (остар.)	позволение, разрешение	истиндак (тур.)	полицейско следствие, разпит
доклаждаха (диал.)	докладваха	итаатсъз (тур.)	бунтовник, непокорник
долама (тур.)	мъжка горна дреха от дебел плат	ихтибар (тур.)	почит, уважение
домузлук (тур.)	място между улея на воденицата и колелото	кааза (тур.)	околия
драгоценност (остар.)	скъпоценност	кабадая (тур.)	човек, който се перчи с външния си вид
дъонме (тур.)	изменник, отстъпник	кадийница (тур.)	къщата на кадия, мюсюлманско съдилище
дюген (дюкян, тур.)	магазин		

казни (ще се казни, остар.)	ще бъде наказан	кръклига (диал.)	ножица за стрижене на овце
каитя (тур.)	записвам, регистрирам, заверявам	кундури (тур.)	обувки
каици (от каик, тур.)	лодки	кър-агасъ, кърсердар (тур.)	началник на група за издирване и преследване на разбойници
каймет (тур.)	цена, стойност	къшла (тур.)	зимна кошара
кайфет (каяфет, тур.)	вид, състояние (на човек)	кюнтове (от кюнт, тур.)	тръба за водопровод
калмуци (остар.)	наемници без дом, без семейство, безродници	кюрк (тур.)	горна дреха, подплатена с кожи, шуба
камчици (диал.)	камшици	лангера	название на гърчеещи се българи от Пловдивско и Асеновградско
канерване (гр.)	в църквата четене на висок глас на стихове, които после се пеят	лепта (гр.)	дял, принос
кардашчим (кардаш, тур.)	брат	ливанто (остар.)	одеколон от лавандула
картуш (остар.)	патрон	лозинка (остар.)	парола
касатура (тур.)	войнишки нож, щик	мааза (тур.)	магазин или склад
келемле (келеме, тур.)	угар, изоставена необработена нива или лозе	майнат (гр.)	гръцки въстаник
кенди-башина (тур.)	самостоятелен, сам да си е господар	максулни (тур.)	урожайни, тук млекодайни (за овце)
кепазелък (кепазлък, тур.)	излагане, посрамване	маладец (рус.)	юнак
керата (тур.)	обидно: сводник, негодник, проклетник	махзар (тур.)	писмена молба от населението до върховната власт
кетип (тур.)	писар	меджедия (меджидия, тур.)	стара турска монета, сребърната е на стойност 20 – 25 гроша, златната – 100 – 120 гроша
кехая (тур.)	пръв овчар; надзорник на стопанство	мензил, куршум-мензили (тур.)	на разстояние един изстрел
килав (гр.)	страдащ от херния	ментан (тур.)	горна дреха до кръста с дълги ръкави
клефтета (от клефти, гр.)	гръцки въстаници, хайдути	мешинени (от мешин, тур.)	обработена тънка кожа от животно
колчаклии (тур.)	украсени с гайтан на коляното (потири)	мизюфюрлюк (мюзевирлък, тур.)	клюкарство, доносничество
кондика (гр.)	тук еснафски правилник, устав	митарство (библ.)	премеждие, изпитание

моабет (мохабет, тур.)	непринуден разговор при събирания, прен. приятелска веселба	охотници (остар.)	желаещи
молодци (рус.)	юнаци	пайтон (диал.)	файтон
мошия (мушия, рум.)	имение, чифлик	панславистически (панславистки, рус.)	панславизмът е обществено движение от средата на XIX век, чиято цел е единството на славянските народи
мумджия (тур.)	занаятчия, който прави свещи, свещар	панчи (диал.)	лапи
мюдюрин (мюдюр, тур.)	управител на малък град	папаска (остар.)	сорт черно грозде
мютесарифин (мютесариф, тур.)	управител на санджак, окръг	параман (гр.)	слуга
най-више (остар.)	най-висш	патрида (гр.)	отечество
налучвам (диал.)	намирам	пезевенк (тур.)	сводник, обидно обръщение
наполеон (истор.)	златна монета на стойност 20 франка, върху която е изобразен Наполеон III или Наполеон I	пиксемет, пексемет (пексимет, тур.)	сухар
наустница (остар.)	църковна книга, часослов	побуждения (остар.)	подбуди
находящ се (остар.)	намиращ се	пол (рус.)	златна монета, равна на 20 лева
не чиним (диал.)	не струваме	полицмейстер (нем.)	началник на полицията
незаметно (рус.)	незабелязано	половница (остар.)	тук стъкленаца от половин литър
непреривно (рус.)	непрекъснато	прение (остар.)	спор, дебат
нишанджия (тур.)	умел стрелец	приговор (рус.)	присъда
нотабил (фр.)	достопочтен, знатен	прогонни пари (рус.)	пътни пари
обскурантин (обскурант, лат.)	мракобесник, реакционер	прокопсан (остар.)	добър
обцида (остар.)	една от шестте спици на дървено колело за каруца	просорник (просфорник, диал.)	дървен печат с кръст за украсяване на хляба за религиозни цели
обязаности (остар.)	задължения	прошение (остар.)	писмена молба
ожидаема (рус.)	очаквана	прябош (диал.)	на бос крак
омбрела (ит.)	чадър	пряпорец (остар.)	знаме
орта (тур.)	войсково поделение; в миналото еничарска част	рекомандация (лат.)	препоръка
осторожно (рус.)	предпазливо	рол (непр.)	роля
		сагмал (тур.)	доен добитък (овце)
		салтанатлия (тур.)	човек, който се носи богато, разкошно

санким (тур.)	впрочем, всъщност, именно
саханче (тур.)	меден калайдисан съд
сая (тур.)	навес, подслон, кошара
севда (тур.)	любов
сеизин (тур.)	конегледач при висши чиновници
селямет (тур.)	безопасност, спасение
сермия (тур.)	пари, капитал
серсем (тур.)	глупав, неразумен човек
сиджимени (от сиджим, тур.)	от тънко въже
силяхлък (силях, тур.)	кожен пояс с прегради за пищови и ножове
сирмена (сърмена, тур.)	от материя, в която са втъкани посребрени или позлатени нишки
скатино (от скотина, рус.)	животно, обидно обръщение
скеля (тур.)	кей, пристан
смятря (ще се смятря, остар.)	ще се приеме като
сойгунджильци (от сойгунджулук, тур.)	грабеж, плячкаджийство
сууклуци (от соуклук, тур.)	хлад, студ, тук разхладителни питиета
софта (тур.)	мюсюлмански проповедник
стратегема (гр.)	военна хитрост, уловка
съблюдани (остар.)	спазени
съпрежена (остар.)	придружена
сюреджия (сюрюджия, тур.)	водач на войници
табор-агасъ (тур.)	командир на батальон

тагарчук (тагарджик, тур.)	малка торба, чанта
таин (тур.)	определена дажба храна, която се дава вместо заплата
таксилдарин (тур.)	събирач на дългове; бирник
тапанджа (табанджа, тур.)	дръжка на пищов
тарабулос (тарабулуз, тур.)	турското название на Триполи, тук копринен шал или пояс от Триполи
телледисана китка (остар.)	окачена на тел китка
тескере (тур.)	документ, лична карта, пътен лист
теслим (тур.)	предаден, похарчен
тетик (тур.)	ударник на огнестрелно оръжие
тикла (остар.)	тънка каменна плоча, тухла
толум (тулум, тур.)	мах, кожена торба
топоришка (остар.)	дървена дръжка на инструмент
требник (стбълг.)	богослужебна книга
трен (фр.)	влак, железница
туплест (остар.)	кръгъл, валчест
тура (тугра, тур.)	султански монограм, герб
туралия (тур.)	документ, снабден с тура
тюфекчия (тур.)	майстор на оръжия
улия (вулия, вулгия, гр.)	кожена торба
фаисчия (тур.)	лихвар
фанариотин (фанариот)	по името на квартала Фанар в Цариград, гръцки духовник, противник на идеята за българска църква
фармазони (фармасони, диал., фр.)	от франкмасон, обидна дума за тогавашните православни християни

фесат (тур.)	развала; прен. бунт, размирици	юзбашия (тур.)	полицейски началник
филинтра (остар.)	вид дълга пушка	юзлук (тур.)	монета от сто пари
фистан (фустан, тур.)	женска горна дреха, сукман	ябана (тур.)	чужбина
фишек (тур.)	саморъчно приготвен патрон, който се пълни с барут, сачми и др.	ястъклии (тур.)	прен. меки, пухкави (мустаци)
халач (тур.)	човек, който разчепква вълна	ячмик (диал.)	ечемик
харашлък (харчлък, тур.)	пари за преживяване		
харбия (тур.)	желязна пръчка за пълнене на пушка или пищов		
хардалъма (тур.)	вино, пресечено със синап, за да не ферментира		
холам (холан, тур., разг.)	обръщение към някого		
цинцари (остар.)	народ, населяващ някои части на Балканския полуостров; арумъни, куцовласи		
чакмак (тур.)	ударник (прен. оръжие)		
чалъшкън (тур.)	пъргав, чевръст		
чапкън (тур.)	мръсник		
чепихче (диал.)	яре		
четеля (диал.)	рабош; малка дъсчица, върху която чрез врязване на чертици и други знаци се отбелязват сметки		
чешири (тур.)	потури		
чиздосано (диал.)	сбръчкано		
шиник (тур.)	дървен съд, мярка за жито и брашно (8 – 10 кг)		
шишине (шишане, тур.)	стара пушка с широка цев		
шуга (остар.)	краста		
шута (диал.)	без рога (за животно)		

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ

Бай Ганьо До Чикаго и назад

аджемпилаф (тур.)	персийски пилаф
балансоар (фр.)	люлеещ се стол
бам-башка (тур.)	особен, необикновен
берберница (тур.)	бръснарница
варка (остар.)	лодка
газети (рус.)	вестници
грот (ит.-рус.)	пещера
да експедира	да изпрати, да отпрати
да не им остане	да не останат незачетени
хатърът (остар., тур.)	

дааре (дайре, тур.)

джанъм (тур.)

дисаги (остар., гр.)

емишерии (тур.)

заиф (араб.-тур.)

зор заман (тур.)

карандаш (рус.)

карнушка (остар.)

карусел (рус.)

кастер (остар.)

келепир (тур.)

кучер (рус.)

къзъм (тур.)

ландо (фр. през нем.)

лапчуни (диал.)

мануфактура

(манифактура, лат.)

медлено (медленно, рус.)

моби́ли (остар.)

мускал (араб.-тур.)

недогадлив (рус.)

неотемлимо (рус.)

ударен музикален инструмент под формата на обръч, с дрънкалки и опъната кожа от едната си страна

душо моя

две торби, скачени в горния си край, които се носят праметнати през рамо или през седло

съотечественици, нашенци

слаб, мършав

трудно време

молив

вид люлка с две вертикални колела върху големи стойки

въртележка

калаен съд за ракия

нещо придобито на безценица, изгодно

кочияш

момичето ми, дъще

вид лек файтон със сгъваем покрив

леки обувки от плат или кожа, терлици

обединяване на няколко занаятчийски работилници за улесняване на производствения процес; тук в смисъл на производство, индустрия

бавно

мебели

малко шишенце за розово масло

недосетлив

органично присъщо, неотнимаемо

обставен (рус.)	отрупан, съпроводен
окица (от ока, тур.)	стара мярка за тежина, равна на 1,28 кг
официант (рус.)	сервитьор
патер (лат.)	католически свещеник
перистил (гр., арх.)	правоъгълен вътрешен двор, градина или зала, оградена от всички страни с колонада
разжижена (диал.)	нажежена
ребята (рус.)	момчета, тук приятели
розбив (ростбиф, англ.)	печено говеждо
санким (тур.)	впрочем, всъщност, именно
сантур (тур.)	струнен музикален инструмент
специмент (лат.)	образец, мостра
терше (тереше, тур.)	фалшиво розово масло
трегер (нем.)	носач
трен (фр.)	влак, железница
фиакър (остар., фр.)	закрит файтон
фиоринт (форинт, унг.)	стара австро-унгарска монета
хепидже (тур.)	доста, много
хортикултура (лат.)	растениевъдство
шаг (рус.)	крачка, стъпка
шарове (остар.)	цветове
швейцар (рус.)	портиер

ЕЛИН ПЕЛИН

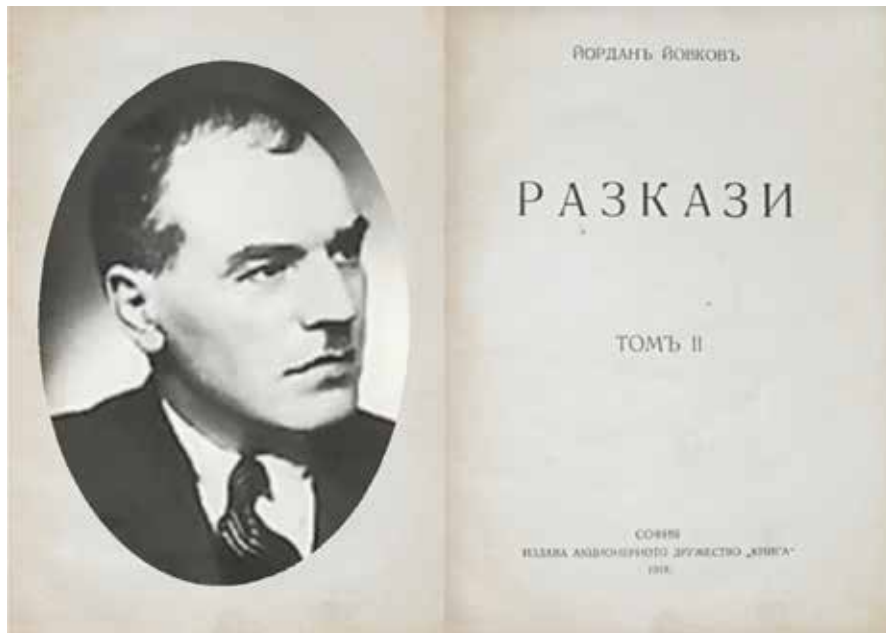
Разкази

„Косачи“, „На оня свят“, „По жътва“, „Задушница“, „Напаст божия“

бабини деветини	народен израз, който означава „измислици“, „небивалици“
баре (барем, разг, тур.)	поне
възнак (остар.)	по гръб, нагоре с лицето
емна (от емвам, остар.)	подхващам, поемам изведнъж
излак (остар.)	кладенец
изцибрено (диал.)	изцъклено
каталеткиня (диал.)	жена, която ражда всяка година

клопотарче (диал.)	хлопка, звънец, който се окачва на домашни животни
коливо (гр.)	варено жито за помен
кръстци (от кръстец)	наредени един върху друг снопи след пожънването
лелея (остар.)	пазя нежно и грижливо; тая в душата си
лития (гр.)	шествие с молебен за дъжд
марана (от мараня)	видимо трептене на въздуха в горещ летен ден
месал (остар.)	тъкана кърпа
монотонен	еднообразен; с еднакъв, равен глас или тон
морни (остар.)	уморени, отпаднали от тежък труд
мочур	влажно блатисто място, покрито с трева
наставя (остар.)	наставлява
не ги е еня (остар.)	не ги е грижа
невнятни (остар.)	неясни, неразбираеми
палурче (диал.)	plosка, оловен съд за ракия с тясна дупчица
подписнуваше (остар.)	подпискваше
понуда (остар.)	храна, която се носи на болен
порязаница (остар.)	филия (хляб)
префуняла (диал.)	премръзнала
прижурлив (остар.)	нажежен, изгарящ
ракитак	място, където растат ракити (вид дребни върби)
рахат (тур.)	спокойствие, блаженство
самотак (диал.)	самотник

сан (остар.)	звание, ранг
тупурдия (остар.)	силен шум, тропот
челичен (тур.)	стоманен
чешири (тур.)	потури
чини ти се (диал.)	струва ти се
ямурлук (тур.)	горна мъжка селска дреха

ЙОРДАН ЙОВКОВ

Разкази

„По жицата“,
„Серафим“

аба (тур.)	груб домашен вълнен плат
бахча (тур.)	зеленчукова или овощна градина
берекет (тур.)	плодородие
веке (диал.)	вече
доктори (диал.)	доктори
жетвар	вид полско насекомо
запладнени	по пладне (обед) овцете спират да пасат и се събират на сянка
зачама (диал.)	залиня, разболя се
зъмя (диал.)	змия

кермекчия
(керемидчия, диал.)

костурка (остар.)

кръстец

мегдан (тур.)

натурален

натъй (диал.)

нешавен (остар.)

ръченик (остар.)

самси (остар.)

скеля (тур.)

таласъм

торлаци, турлаци
(диал.)

хаир (тур.)

хак (тур.)

хума

чумбер (чембер, тур.)

производител на керемиди

вид джобно ножче

подредени на кръст житни снопи

селски площад

естествен

нататък

необработен (за кожа)

вид домашна кърпа

сам, самият

пристанище с кей

зъл нощен дух според народните представи

название за селяни от планинските части на Северозападна България

добро

парично възнаграждение, заплата

вид глина, употребявана вместо сапун и за други домакински нужди

вид забрадка

Съдържание

Използвани съкращения /4

Иван Вазов

„Под игото“ /5

„Немили-недраги“ /20

„Чичовци“ /24

Разкази

„Една българка“, „Дядо Йоцо гледа“ /26

Стихотворения

„Левски“, „1876“, „Кочо (Защитата на Перушица)“,

„Опълченците на Шипка“, „Раковски“, „Българският език“,

„Паисий“, „Новонагласената гусла“ /29

Христо Ботев

Стихотворения и фейлетони

„Хайдутите“, „Странник“, „Майце си“, „Пристанала“, „На прощаване“, „Борба“, „Политическа зима“ /31

Паисий Хилендарски

„История славянобългарска“ /33

Добри Чинтулов

„Къде си, вярна ти, любов народна“ /34

П. Р. Славейков

Поеми и стихотворения

„Изворът на Белоногата“, „Жестокостта ми се сломил“, „Песен кога се сеят цветята“ /35

Пенчо Славейков

„Неразделни“ /36

Любен Каравелов

„Българи от старо време“ /37

Добри Войников

„Криворазбраната цивилизация“ /40

Захари Стоянов

„Записки по българските въстания“ /42

Алеко Константинов

„Бай Ганьо“, „До Чикаго и назад“ /54

Елин Пелин

Разкази

„Косачи“, „На оня свят“, „По жътва“, „Задушница“, „Напасть божия“ /57

Йордан Йовков

Разкази

„По жицата“, „Серафим“ /60

Поколения българи са израсли
с „Под игото“, „Немили-недраги“,
„Българи от старо време“ и „Чичовци“.
Но езикът на 21. век все повече губи връзка
с остарелите, диалектните и чуждите думи
в българската литературна класика.

Този речник ще ви преведе през непознатите
думи. Те са 1000 и са извадени от всички
творби, включени в програмите по българска
литература от 6. до 11. клас.

А ако все пак откриете още някоя непозната
дума, не се притеснявайте. Вазов, Каравелов
и Захари Стоянов също не са знаели думи като
айфон, лаптоп, имейл или хаус парти.

